

İSMAİL BİRATEŞ

Yahya Kemal
ve
Nâzım Hikmet
Uzak Dünyaların Yakınları

Remzi Kitabevi

YAHYA KEMAL VE NÂZİM HİKMET / İsmail Birateş

© Remzi Kitabevi, 2019

Her hakkı saklıdır.

Bu yapıtın aynen ya da özet olarak
hiçbir bölümü, telif hakkı sahibinin
yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

Yayıma hazırlayan: Öner Ciravoğlu

Kapak: Ömer Erduran

ISBN 978-975-14-1883-8

BİRİNCİ BASIM: Ocak 2019

Kitabın basımı 2000 adet yapılmıştır.

Remzi Kitabevi A.Ş., Akmerkez E3-14, 34337 Etiler-İstanbul

Sertifika no: 10705

Tel (212) 282 2080 Faks (212) 282 2090

www.remzi.com.tr post@remzi.com.tr

Baskı: Seçil Ofset, 100. Yıl Mah., Matbaacılar Sitesi

4. Cad. No: 77 Bağcılar-İstanbul

Sertifika no: 12068 / Tel (212) 629 0615

Cilt: Çifçi Mücellit, 100. Yıl Mah., Matbaacılar Sitesi

5. Cad. No: 24-25 Bağcılar-İstanbul

Tel (212) 629 4783

Eşime ve kızlarıma...

İçindekiler

Önsöz.....	9
------------	---

BİRİNCİ BÖLÜM

İki Şair

Yahya Kemal ve Nâzım Hikmet.....	13
Nâzım Hikmet Şiir Yazmaya Nasıl Başladığını Anlatıyor	15
Nâzım Hikmet'in İlk Şiirleri	18
Nâzım Hikmet ve Mevlânâ.....	21
Yahya Kemal, Nâzım Hikmet ve Tanbûri Cemil Bey.....	24
Mütareke Dönemi ve Yahya Kemal.....	28
Nâzım Hikmet ile Annesinin İstanbul'un İşgaline Karşı Direnişleri ve Pierre Loti.....	32
Milli Mücadele'de Nâzım Hikmet	35
Yahya Kemal, Milli Mücadele ve Anadolu	38
Yahya Kemal ve Mûsikî.....	44
Nâzım Hikmet ve Müziğin İki Çeşidi	49
Yahya Kemal Cennet ve Cehenneme İnanmazdı.....	51
Nâzım Hikmet'in Dinsel İnançlara Bakışı	54
Koyda Çıplak Yıkanan Leylâ'ya Karşı Şairlerin Atışması	56
Yahya Kemal ve Nâzım Hikmet'in Şiirlerindeki Farklılaşmalar	61

İKİNCİ BÖLÜM

Bir Aşk Hikayesi

Yahya Kemal'in, Celile Hanım ile Yaşadığı Aşk	67
Celile Hanım'dan Yahya Kemal'e Mektuplar	71
Yahya Kemal Bir Aşk Macerasını Anlatıyor	75
Yahya Kemal 'Vuslat' Şiirini Celile Hanım İçin Yazmıştı	79
Celile Hanım ile Yahya Kemal'i Yıllar Sonra Buluşurma Çabaları.....	82

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
Nâzımcıgım Hapiste

8

Yahya Kemal'e Maziden Bir Ses.....	87
Nâzım Hikmet'in Plağı.....	90
Atatürk'e Mektup.....	93
Af Teşebbüsleri ve İmza Kampanyaları.....	97
Yahya Kemal, Nâzım'cıgım Hapiste Der Ancak Affı İçin Destek Olmaz	103

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
Büyük Usta ve Sonsuzluk

Nâzım Hikmet'in Yahya Kemal İçin Söyledikleri.....	109
Nâzım Hikmet ve Büyük Şair Olmak	112
Nâzım Hikmet'in Özgürlüğüne Kavuşması	115
Yahya Kemal, Yalnızlık ve Ölüm.....	118
Nâzım Hikmet'in, Yahya Kemal'in Ölümünden Sonra Yazdığı Mektup.....	123
Yahya Kemal ve Nâzım Hikmet Şiirlerinden İsmail Birateş Tarafından Bestelenen Eserler	124
Yararlanılan Kaynaklar.....	125

Önsöz

Türk Şiiri'nin iki büyük şairi Yahya Kemal ve Nâzım Hikmet'in, tanıdığımız kişilikleri ve yaygın imajları dışında, farklı duygular altında yazmış oldukları şiirlerinden ve genellikle az bilinen dizelerinden bestelediğim eserlerden oluşan albüm, 2016 yılında Kalan Müzik tarafından yayınlandı. Ayrı dünyaların insanları olan şairlerimizin, değişik şiirlerinin bestelenmesi ve bu eserlerin aynı albümde yer alması müzikal açıdan farklı bir ahenk oluşturmuştu.

Albüm yayınlandıktan sonra, Yahya Kemal ve Nâzım Hikmet'in hayatları ve şiirleriyle ilgilenmeye devam ettim. İki şairin ortak ve bilinmeyen yönlerine dair çok sayıda yazı, kitap ve doküman inceledim. Her defasında yeni şeyler keşfederken, arşivlerde ilginç belgelere ve anılara ulaştım. Sonunda belgesel bir kitap hazırlayacak kadar birikimim olmuştu.

Araştırmalarımı ve tespitlerimi yazıya dökerken, farklı bir bakış açısıyla ve tarafsız bir gözle, tamamı belgelere ve anılara dayalı yaşanmış gerçeklikleri, bir zincirin halkaları gibi birbirine eklemeye çalıştım. Bunu yaparken de, birden fazla kaynak tarafından doğrulanmayan ya da güvenilirliğine inanmadığım ifadeleri ve belgeleri kitaba dahil etmemeye özen gösterdim.

Kitapta yer alan kişilerin kendi söylemlerinden aktarılan satırları, mümkün olduğunca orjinaline bağlı kalarak, günümüz Türkçesiyle birlikte, anlatının bütününe uygun akıcı bir yazı diline dönüştürerek yansıttım. Aralarda az bilinen bazı fotoğraflar paylaştım. İstanbul Şehir Üniversitesi Kütüphanesi Taha To-

ros Arşivi'nde bulunan, "Celile Hanım tarafından Yahya Kemal'e gönderilen mektuplar"ın kopyaları ise, ilk defa bir yayında yer almış oldu.

10

Bir belgesel kitap olmanın ötesinde; bazı satırları roman tadında, bazı satırları okurken düşündüren, ilginç belgeler ve anılar içeren, bununla birlikte şiirlerle de biçimlendirilmiş bir eser ortaya koymaya çalıştım. Çalışmalarında, yazılarından ve kitaplarından yararlandığım çok değerli yazarlarımızı şükranla ve sevgiyle anıyorum. Bu vesileyle, iki büyük şairimiz Yahya Kemal ve Nâzım Hikmet'in hatıraları önünde saygıyla eğiliyorum.

Şiirlerin, fotoğrafların ve belgelerin kullanımına ilişkin katkılarından dolayı; İstanbul Fetih Cemiyeti Yahya Kemal Enstitüsü'ne, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık'a, Nâzım Hikmet Kültür ve Sanat Vakfı'na, İstanbul Şehir Üniversitesi Kütüphanesi'ne, Sinan Özbalkan'a, Kenan Bengü'ye ve Haluk Oral'a teşekkür ediyorum.

Kitabımın müsveddesini okuyup inceyerek, değerli görüşlerini benimle paylaşan, araştırmacı-yazar Beşir Ayvazoğlu'na ve Mimarlık Fakültesi'nden sınıf arkadaşım, araştırmacı-yazar M. Melih Güneş'e, kitabı yayına hazırlayan Öner Ciravoğlu'na ayrıca teşekkürlerimi sunuyorum.

İsmail Birateş
İstanbul, 30 Kasım 2018

BİRİNCİ BÖLÜM

İki Şair

Yahya Kemal ve Nâzım Hikmet

Yahya Kemal ve Nâzım Hikmet; Türk Şiiri'nin iki büyük şairi. Yolları zaman zaman kesişmiş, birbirlerinin çok yakınında olmuşlar. Bu yakınlık hem şiirlerinde hem de özel hayatlarında yaşanmış. Yahya Kemal, Nâzım Hikmet'in Heybeliada Bahriye Mektebi'nde tarih ve edebiyat öğretmeni olmuş, evine özel dersler vermek için davet edilmiş ve annesi Celile Hanım ile büyük aşk yaşamış. İki dev şair, sonraları gerek sürdürdükleri hayatları, gerek dünyaya bakışları ve gerekse şiirleri ile birbirlerinden uzaklaşmışlar, ayrı dünyaların insanları olmuşlar.

Nâzım Hikmet, 13 yaşından itibaren, Mevlâî ve şair olan büyükbabası Mehmet Nâzım Paşa'nın etkisiyle şiirler yazmaya baş-

Yahya Kemal Beyatlı

Doğumu: 2 Aralık 1884, Üsküp
Ölümü: 1 Kasım 1958, İstanbul

Nâzım Hikmet Ran

Doğumu: 15 Ocak 1902, Selanik
Ölümü: 3 Haziran 1963, Moskova

lamıştır. Bir aile toplantısında, denizciler için yazdığı kahramanlık şiirini dinleyen Bahriye Nâzırı Cemal Paşa çok etkilenir ve Nâzım'ın Heybeliada Bahriye Mektebi'ne gönderilmesini ister.

14

Bahriye Mektebi'nde okurken tarih ve edebiyat öğretmeni ünlü şair Yahya Kemal'dir. Bir gün, kız kardeşi Samiye'nin kedisi için yazdığı şiirini Yahya Kemal'e gösterir ve değerlendirmesini rica eder. Yahya Kemal ise yorum yapmadan önce kediyi görmek istediğini belirtir. Amacı kendisini eve davet ettirmektir, çünkü Nâzım Hikmet'in annesi Celile Hanım'dan hoşlanmaktadır. Yahya Kemal ve Celile Hanım'ın arasındaki yakınlaşma, Nâzım Hikmet'in Yahya Kemal'den özel dersler almasının ve böylelikle şiir konusunda kendisini geliştirmesinin yolunu açar.

Nâzım Hikmet Şiir Yazmaya Nasıl Başladığını Anlatıyor

Nâzım Hikmet şiir yazmaya nasıl başladığını, yakın arkadaş-
şısı Ekber Babayev'e, Moskova'da, ömrünün sonlarına doğ-
ru şöyle anlatmıştır:

Niçin şiir yazıyorum? Bunu başka türlü sormak daha
doğru: Şiir yazmaya neden ve nasıl başladım?

Hatırlamaya çalışayım.

13 yaşlarındaydım. İstanbul'daydık. Büyükbabam şairdi,
ama şiirlerini hâlâ anlamam. Osmanlıca dediğimiz, yüz-
de yetmiş beşi Arapça, Farsça sözlerle ve Arap, Fars gramer
kaidelerine uygun bir Türkçeyle yazardı. Bunlar didaktik,
doğmatik dini şiirlerdi. Anlamıyordum onları. Ama ben şair
bir büyükbabanın torunuydum. Anam Lamartin'e bayılırdı.
Fransızca okurdu. Bir kere, o zamanlar Lamartin Türk-
çeye çevrilmiş, birkaç şiiri de Osmanlıcaydı, anam Fransız-
cayı çok iyi bilirdi, ama Osmanlıcayı bilmezdi. Benim gibi.

Büyükbabam, Mevlevî Nâzım Paşa şairdi, anam La-
martin'e bayılırdı. Evimizde, babamın edebiyatla ilgisizliği-
ne bakmaksızın, şiir baş köşede idi.

Karşımızdaki evde yangın çıktı. Yangını ilk görüşüm.
Şaşıtm, korktum. Büyükbabam, yangın bize atlamasın di-
ye pencereden Kuran'ı tuttu karşıdaki alevlere. Yangın sön-
dü. Kuran gücüyle, hattâ itfaiye gücüyle de değil, ama yak-
tığı evi kül ederek söndü kendiliğinden ve ben bir saat son-

*Bahriye Mektebi öğrencisi Nâzım Hikmet, 1915
(Nâzım Hikmet Kültür ve Sanat Vakfı Arşivi)*

ra ilk şiirimi yazdım: Yangın. Vezni, büyükbabamın yüksek sesle okuduğu aruzla yazılmış şiirlerinden kulağımda kalan ses taklitleriyle yapılmıştı. Yani ne aruzdu, ne heceydi, serbest vezindense haberim yoktu, uydurmaydı. Dili de öyle, Osmanlıca taklidiydi.

Şimdi bunları yazarken bir şeyin farkına vardım: Büyükbabamdan çok, Edebiyat-ı Cedide'nin, Fikret'in mesela, etkisindeymişim. Neden? Bilmiyorum. Belki de hiç şiir sevmiyen, ama Tevfik Fikret'i "o da bir çeşit Osmanlıcayla yazardı" iki kere yüksek sesle yanımda okuyan babamın yüzünden mi? Belki de.

İkinci şiirimi 14 yaşında yazdım sanırsam. Birinci Dünya Savaşı içindeydik. Dayım Çanakkale'de şehit olmuştu. Dehşetle yurtseverdim. Savaş için bir şiir yazdım. Ne tuhaf, yazdığımı çok iyi biliyorum da, hattâ, artık Osmanlıcayla değil, okulda okuduğumuz şair Mehmet Emin'in takur tuhur ama Arapçası, Farsçası az Türkçesiyle yazdığımı biliyorum da tek satırı aklımda değil.

Sonra üçüncü şiirimi 16 yaşında galiba, yazdım. Büyük bir Türk şairi, Türk şiirine o devir için yeni bir şiir dili ve anlayışı getiren Yahya Kemal, anama sevdalıydı sanırsam. Evde şiirlerini okurdu anam. Bahriye Mektebi'nde tarih öğretmenimdi şair. Kız kardeşimin kedisi üstüneydi yazdığım şey. Yahya Kemal'e gösterdim, kediyi de görmek istedi ve şiirimde anlattığım kediyi, gördüğü kediye o kadar benzetmedi ki, bana; sen bu pis uyuz kediyi böyle övmesini biliyorsun, şair olacaksın, dedi.

17 yaşında galiba ilk şiirim basıldı. Yani 'Serviliklerde', yani mezarlıklarda ağlayan, hayatında sevmiş ölüler üstüneydi. Yahya Kemal düzeltmişti birçok yerini.

Sonra kızlara tutuldum, şiir yazdım. Sonra Antant (İtilaf Devletleri) İstanbul'u işgal etti, onlara karşı ve Anadolu savaşını tutan şiirler yazdım. Vicdan nedir, namus nedir filan diye düşündüm, şiirler yazdım. Ama artık dilim temizceydi, hece vezniyle ve doğru dürüst kafiyelerle yazmasını öğrenmiştim.

